

Aika: Torstai 12.5.2005 klo 10.00–12.00

Paikka: Fabianian kokoushuone, HYK, Yliopistonkatu 1, 3 krs.

Läsnä: Markku Löytönen, pj.

Eija Karjalainen, Lappeenranta kaupunginkirjasto

Elisa Orrman, Kansallisarkisto

Ari Muhonen, TKK

Sirkku Blinnikka, Päijät-Hämeen koulutus konserni

Teo Kirkinen, HY

Kari Liukkunen, OY

Juha Hakala, HYK

Kristiina Hormia-Poutanen, HYK

Annu Jauhainen, HYK, siht.

Ari Rouvari, HYK

Esa-Pekka Keskitalo, HYK

Poissa: Tiina Kupila-Rantala, Tieteen tietotekniikan keskus CSC

1. Kokouksen avaus ja esittelyt

Puheenjohtaja avasi kokouksen klo 10.02. Osanottajat esittäytyivät.

Puheenjohtaja totesi, että kirjastojen toimintaympäristö on muuttunut valtavasti ja muutos jatkuu kovaa vauhtia edelleen. Kuilu asiantuntijoiden ja asiakkaiden välillä on repeämässä. Tämän ryhmän tehtävänä on rakentaa siltoja kuilun yli ja huolehtia siitä että kirjastot tuottavat digitaalisen kirjaston palvelut niin hyvin ja kustannustehokkaasti kuin mahdollista.

2. Asialistan hyväksyminen

Asialista hyväksyttiin kokouksen työjärjestykseksi.

3. Triangelin kuvaus (Juha Hakala)

Palvelut

Perinteisen integroidun kirjastojärjestelmän tarjoamien palvelujen ohella triangeli tarjoaa portaalin välityksellä monipuoliset hakumahdollisuudet Internet-tietokannoista sekä välineitä digitaalisten resurssien hallintaan (haku, kontrolloitu jakelu, pitkäaikaissäilytys). Tätä kirjoitettaessa meillä on suhteellisen tarkka käsitys vain integroidun kirjastojärjestelmän toiminnasta; muut sovellukset ja palvelut ovat uusia. Nykymuodossaan ohjelmistoista voi puuttua joitakin toimintoja kokonaan (digitaalisen aineiston pitkäaikaissäilytykseen ei juuri ole valmiita tuotteita olemassa) tai ne ovat eräin osin keskeneräisiä. Esimerkiksi portaalin tarvitsemista kuvailutiedoista on vasta syntymässä tarkka käsitys, eikä näitä tietoja toistaiseksi voi vaihtaa portaalisovellusten välillä tai portaalista muihin triangelisovelluksiin, mistä koituu päällekkäistyötä.

Digitaalinen julkaiseminen ja aineistojen jakelu verkossa on paitsi muuttanut kirjastojen perinteisiä töitä, myös luonut aivan uusia tehtäviä ja toimintatapoja. Triangelisovellukset ovat se tekninen perusta jolle kirjastot voivat rakentaa tarvittavat uudet palvelut. Näiden palvelujen vaikuttavuuden arviointi on vaikeaa, koska tarvittavia mittareita ei ole vielä kehitetty ja nykyiset tilastointistandardit on suunniteltu ensisijaisesti perinteistä kirjastoa ja

kirjastojärjestelmää ajatellen. Yliopistokirjastot ja kansalliskirjasto kehittävät triangelin vaikuttavuuden arviointiin tarvittavat mittarit kansainvälisenä yhteistyönä.

Asiakkaat

Siinä missä perinteinen kirjastojärjestelmä oli pelkästään kirjastoille tarkoitettu sovellus, tiedonhakuportaalilla voisivat periaatteessa soveltaa muutkin organisaatiot, ja digitaalisen aineiston hallintasovelluksista voi olla vaikea löytää ”kirjastomaisia” piirteitä; näiden järjestelmien tuottajat ovat usein muita kuin kirjastojärjestelmätoimittajia, ja vastaavasti digitaalisen aineiston hallintasovelluksia rakentavat kirjastojärjestelmätoimittajat joutuvat pohtimaan erikseen keille he DOMS-tuotetta rakentavat – kirjastojen lisäksi.

Loppukäyttäjien näkökulmasta triangelin pitäisi olla teknisesti mahdollisimman saumaton kokonaisuus; siirtymisen järjestelmästä toiseen pitää olla vaivatonta. Koska järjestelmien väliset rajapinnat perustuvat standardeihin, ei pitäisi olla väliä sillä, mikä portaali, kirjastojärjestelmä tai DOMS-sovellus asiakkaan kehysorganisaatiolla on käytettävissään.

Ohjelmistot

Nykyisessä triangelissamme on kolme pääsovellusta ja joukko apuohjelmia. Ne helpottavat pääjärjestelmien välistä kommunikointia ja niitä tarvitaan lähinnä sen vuoksi, ettei joidenkin järjestelmiemme standardi- ja protokollatuki ole riittävän hyvä.

Pääsovellukset ovat:

- kirjastojärjestelmä Voyager
- portaali MetaLib, sekä
- digitaalisen aineiston hallintasovellus ENCompass

Näiden järjestelmien elinkaarta on käytännössä mahdotonta määrittellä, mutta se on yleensä pitkä, vähintään kymmenen vuotta. Hyvin toteutetussa triangelissa ohjelmistorajapintojen määrittely mahdollistaa sen, että pääsovellukset voidaan vaihtaa yksi kerrallaan.

Esimerkkejä apuohjelmista:

- YAZ proxy; sovellus jonka avulla Voyagerin Z39.50-palvelimen suorituskyky saatiin hyväksyttävälle tasolle (Z39.50 on triangelin toimivuuden kannalta oleellisen tärkeä tiedonhakuprotokolla)
- BookWhere Z39.50 asiakasohjelma; korvaa Voyagerin oman Z39.50-clientin henkilökuntakäytössä (esim. kopioluettelointi)
- USEMARCON; formaatti- ja merkkikonversioissa käytetty ohjelmisto joka on integroitu Voyageriin HYK:n aloitteesta

Apuohjelmien vaihtaminen ja uusien kehittäminen on periaatteessa helppoa. Jos niitä on paljon, ja jos ne kommunikoivat pääohjelmien kanssa ad hoc –pohjalta, kokonaisuuden hallitseminen on kuitenkin vaikeaa. Yleisperiaate on, että tarvittavat ominaisuudet pitäisi saada triangelin pääsovelluksiin, ja apuohjelmia käytetään jos on pakko.

Esitys: Keskustellaan triangelin nykytilanteesta ja sen kehittämisenäkymistä.

Päätös: Keskusteltiin triangelin nykytilanteesta ja sen kehittämisenäkymistä. Todettiin, että suurin haaste on palvelujen kehittäminen eri asiakasryhmille, jotka voivat olla myös muita organisaatioita kuin kirjastoja, sekä eri käyttäjäryhmien erilaisten tarpeiden huomioiminen. On pystyttävä luomaan järjestelmä, joka on yhtä helppo kuin Google mutta joka on

laatujärjestelmä. Käyttäjän ei tarvitse tietää, että palveluja tuotetaan kolmella eri järjestelmällä. Asiakkaan on saatava helppokäyttöinen, yksiselitteinen liittymä. Tekniikkaa ja standardeja ei saa väheksyä, sillä ne ovat yksinkertaisen, toimivan järjestelmän perusta. Pohdittiin sitä, käytetäänkö vain kirjastomailman standardeja vai myös yleisempiä ja mainittiin esimerkiksi IRS168 (portaali palvelujen standardi) ja IRS170 (DOMS-standardi). Järjestelmät ja tekniikka ovat luuranko, mutta järjestelmien päällä on sisältö. On muistettava kirjastojen kaksi suurta roolia: sisällöntuotanto ja palvelutuotanto. Sisältöä pitää pystyä tuottamaan asiakkaille monta eri kanavaa pitkin. Sisällöntuotantoon ja sen oikeellisuuteen on kiinnitettävä huomiota ja on ennakoitava asiakaskunnan tarpeita.

On pidettävä huoli siitä, että emme rakenna ”Iisakinkirkkoa”, joka on liian iso ja jäykkä. Meillä pitää olla myös ”keihäänkärkiä”, jotka ovat nopeita. Järjestelmästä, joka on keskitetyn näköinen, voidaan saada paikallinen, sillä portaaliin ja DOMSsiin voidaan saada joustavasti eri näkymiä paikallisia kokoelmia varten.

Yhteenvetona puheenjohtaja totesi, että tämä ryhmä on paljon vartijana. Ryhmällä on oltava yhteinen näkemys siitä, että meidän täytyy tuottaa helppokäyttöinen laatujärjestelmä, jonka kautta kukin hakija saa itsensä kannalta tärkeät dokumentit.

4. Ohjausjärjestelmän kuvaus (Kristiina Hormia-Poutanen)

Digitaalisen kirjaston palvelukokonaisuus muodostuu kolmesta osasta: kirjastojärjestelmästä, tiedonhakuportaalista ja dokumenttiarkistosta. Ohjausjärjestelmän kehittäminen on välttämätöntä koko digitaalisen kirjaston palvelukokonaisuuden kehittämiseksi kaikkien käyttäjäryhmien tarpeet huomioiden. Ohjausjärjestelmä muodostuu linjauksia tekevästä verkkopalveluryhmästä sekä kolmesta asiantuntijaryhmästä. Kaikki ryhmät ovat luonteeltaan neuvoa-antavia sekä asioita valmistelevia. Varsinainen päätöksenteko pysyy edelleen kirjastosektoreiden yhteistyöelimillä ja/tai ohjelmistojen nykyisillä päätöksentekuelimillä. (Liite 1)

Esitys: Keskustellaan ohjausjärjestelmästä ja todetaan kansalliskirjaston johtokunnan hyväksymät verkkopalveluryhmän säännöt.

Päätös: Keskusteltiin ohjausjärjestelmästä ja todettiin kansalliskirjaston johtokunnan hyväksymät verkkopalveluryhmän säännöt.

5. Järjestelmän toiminnan kuvaus tapausesimerkin avulla (Kristiina Hormia-Poutanen)

Käydään läpi järjestelmän toiminta ja päätöksentekomenettely palvelimen hankintaa kuvaavan esimerkin avulla, jossa on eri vaihtoehtoina erillisen palvelimen hankkiminen Linnea-kirjastojärjestelmälle, Linnea- ja AMKIT-järjestelmien yhdistäminen samalle palvelimelle tai kaikkien kolmen ohjelmiston palvelimien yhdistäminen. (Liite 2)

Esitys: Keskustellaan ohjausjärjestelmän toiminnasta käytännön tasolla.

Päätös: Keskusteltiin ohjausjärjestelmän toiminnasta käytännön esimerkin avulla. Kiinnitettiin huomiota valmistelutyön tärkeyteen. Käytiin keskustelua tarjouskilpailun tarpeellisuudesta ja eri vaihtoehdoista ja todettiin että tarjouskilpailu kannattaa lisätä kuvaukseen.

6. Triangeli-demo (Esa-Pekka Keskitalo)

Esitetään demo triangelin toiminnasta: Asiakas etsii tietoa Nelli-portaalin kautta, löytää viitteen Artosta, josta siirtyy kokotekstiin Dorian UKK-tietokantaan eli Urho Kekkosen julkaistujen teosten arkistoon.

Päätös: Demon pohjalta käytiin vilkas keskustelu käyttöliittymistä. Pyrkimyksenä on, että asiakkaan ei tarvitse tietää, mitä kaikkia järjestelmiä on ja mitä pitää käyttää. Tällä hetkellä kokonaisuus on vielä niin monimutkainen, että moni olisi jo siirtynyt Googleen! Käyttäjistä pitää tietää enemmän, jotta heille voidaan tarjota sopivimmat väylät tietoon. Kunkin kirjaston pitäisi tietää, mitä tarjotaan loppukäyttäjälle oletuskäyttöliittymäksi. On muistettava, että käyttäjä on kiinnostunut tiedosta; on sivuseikka mitä polkuja pitkin sinne pääsee. Käyttäjän ei pitäisi joutua tekemään valintoja, mitä polkuja pitkin mennään. Oletuskäyttöliittymä/yleisportaali on tärkeä, mutta sen kautta pitää olla mahdollisuus mennä myös erikois- ja natiivikäyttöliittymiin, silloin kun se on tarpeen.
Motto: Jokamiehen oikeus tietoon suomen kielellä ja tutuilla symboleilla - helposti ja nopeasti.

Tavoitteena on luoda sellainen käyttöliittymä, joka tarjoaa mahdollisuudet sekä aloittelijoille että edistyneemmille.

7. Verkkopalveluryhmän ja asiantuntijaryhmien yhteistyö

Hahmotellaan yhteistyötä verkkopalveluryhmän ja asiantuntijaryhmien (ohjelmisto- ja standardointiryhmä, laitteistoryhmä sekä vaikuttavuuden arviointiryhmä) välillä: asiantuntijaryhmien puheenjohtajien yhteistyö verkkopalveluryhmän kanssa, verkkopalveluryhmän toimeksiannot asiantuntijaryhmille, kokousten ajankohtien synkronointi, yhteinen seminaari, jossa rakennetaan ymmärrystä kokonaisuudesta, jne.

Esitys: Sovitaan verkkopalveluryhmän ja asiantuntijaryhmien välisestä yhteistyöstä.

Päätös: Päätettiin järjestää yhteinen seminaari maanantaina 29.8. klo 12-16. Siihen osallistuvat kaikki digitaalisen kirjaston ohjauksjärjestelmän ryhmien jäsenet. Valmistelusta vastaa kansalliskirjasto.

Seminaaria varten annettiin asiantuntijaryhmille toimeksiantoja seuraavasti:

- standardipohjan kuvaus: mitkä standardit olennaisia / Ohjelmisto- ja standardointiryhmä
- palvelujen kartoittaminen, mitä uusia palveluja on näköpiirissä sekä pelisääntöjen laatiminen (esim. SFX:stä) / Ohjelmisto- ja standardointiryhmä
- tarkempi prosessikuvaus laitteiston hankinnasta / Laitteistoryhmä

Lisäksi ohjelmaan haluttiin

- keskivertokäyttäjä kertomaan miten hän haluaisi järjestelmän toimivan
- digitaalisen kirjaston ohjelmistojen kokonaisuuden kuvaus

8. Muut asiat

Keskustellaan ryhmän toimintamuodoista ja käytännöistä, esimerkiksi kokousten määrä ja ajankohdat, varamiesten ja asiantuntijoiden käyttö, esityslista- ja pöytäkirjakäytännöt, tiedottaminen ryhmän sisällä ja ryhmän ulkopuolelle, toimintasuunnitelmat ja raportointi, jne.

Esitys: Sovitaan käytännön pelisäännöistä ja tiedotustavoista.

Päätös: Sovittiin käytännön pelisäännöistä ja tiedotustavoista:

- Kokousten määrä: Sääntöjen mukaan on pidettävä vähintään kaksi kokousta vuodessa. Ensimmäisenä vuonna katsottiin tarvittavan kolme kokousta, aloittavan kokouksen ja elokuun seminaarin lisäksi yksi kokous loppuvuodesta. Yleensä tarvittaneen 2-4 kokousta vuodessa.
- Asiantuntijoita käytetään joustavasti. Varamies voi tulla kokoukseen asiantuntijastatuksella varsinaisen jäsenen ollessa estyneenä.
- Esityslistat laaditaan samaan tapaan kuin tässä kokouksessa.
- Tiedotus ryhmän hoidetaan sisällä sähköpostilistan kautta.
- Ryhmän ulkopuolelle tiedotetaan WWW-sivujen kautta. Kokousten pöytäkirjat ovat julkisia, mutta luottamuksellinen tieto laitetaan liitteisiin, jotka ovat salasanan takana. Periaatteena on se, että toiminta on julkista.
- Toimintasuunnitelma- ja raportointikäytännöt muotoutuvat matkan varrella. Syksyllä tullaan suunnittelemaan ensi vuotta

9. Seuraava kokous

Maanantaina 29.8. klo 12-16

10. Kokouksen päättäminen

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 12.05